

ISABEL ALLENDE

RUHLAR
EVI

ROMAN

Çeviri: NİHAL YEĞİNOBALI

♥
CAN

11.
BASKI

ISABEL ALLENDE

RUHLAR
EVİ

Can Çağdaş

Ruhlar Evi, Isabel Allende

Çeviri: Nihal Yeğınobalı

La casa de los espíritus

© 1982, Isabel Allende

© 1991, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Bu eserin Türkçe yayın hakları Agencia Literaria Carmen Balcells S.A. aracılığıyla alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 1991

11. basım: Eylül 2019, İstanbul

Bu kitabın 11. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Cem Alpan

Kapak tasarımı: Ayşe Çelem Design

İç baskı ve cilt: Yıldız Matbaa Mücellit

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. Dalgıç İş Merkezi No: 3 Kat: 2

Topkapı-Zeytinburnu

Sertifika No: 33837

ISBN 978-975-510-216-0

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

ISABEL ALLENDE

RUHLAR
EVİ

ROMAN

Çeviri

Nihal Yeğınobalı

Isabel Allende'nin Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Eva Luna, 1990

Eva Luna Anlatıyor, 1991

Aşktan ve Gölgeden, 1992

Sonsuz Düzen, 1993

Paula, 1995

Aphrodite, 1999

Kaderin Kızı, 2000

Sararmış Bir Fotoğraf, 2002

Yüreğimdeki Ülkem, 2004

Zorro, 2005

Canım Sevgilim Inés, 2009

Denizin Altındaki Ada, 2010

Günlerin Getirdiği, 2011

Maya'nın Günlüğü, 2013

Cinayet Oyunu, 2015

ISABEL ALLENDE, 1942 yılında Peru'nun başkenti Lima'da doğdu. Ancak birkaç yıl sonra ailesi Şili'ye göç etti. Isabel Allende, amcası Salvador Allende'nin 1973'te öldürülmesinden sonra ailesiyle birlikte Venezuela'ya sığınmak zorunda kaldı. 17 yaşında gazeteciliğe başlayan Allende, bir süre sonra San Francisco'ya yerleşti. 1982'de yayımlanan ilk romanı *Ruhlar Evi*'ni, 1984'te *Aşktan ve Gölgeden*, 1985'te *Eva Luna* adlı romanları, 1989'da *Eva Luna Anlatıyor* adlı öykü kitabı izledi. *Sonsuz Düzen* adlı romanı 1991'de, *Paula* 1994'te, *Kaderin Kızı* 1999'da, *Sarımsık Bir Fotoğraf* 2000'de, *Yüreğimdeki Ülkem* 2003'te yayımlandı. Allende 2002-2004 yılları arasında *Canavarlar Kenti*, *Altın Ejder Krallığı* ve *Pigmeler Ormanı* adlı romanlardan oluşan gençlik üçlemesini kaleme aldı. Allende, gerçekçi bir anlatım ve siyasal bir yaklaşım ile büyü- lü gerçekçiliğin gerçeküstücü geleneğini ustaca kaynaştırdı.

NİHAL YEĞİNOBALI, 1927'de Manisa'da doğdu. Arnavutköy Amerikan Kız Koleji'ni bitirdikten sonra New York Eyalet Üniversitesi'nde edebiyat öğrenimi gördü. *Genç Kızlar* adlı ilk romanını, 1950'de Vincent Ewing adını verdiği sözde Amerikalı bir yazarın imzasıyla yayımladı. Kitap, önce bir çeviri roman kandırmacısıyla, sonra da yazarın kendi imzasıyla yıllarca yeni basımlar yaptı, hâlâ da yapmaktadır. Ardından *Sitem*, *Mazi Kalbimde Bir Yaradır*, *Belki Defne*, *Gazel* adlı romanları ve *Cumhuriyet Çocuğu* adlı anı kitabını yayımladı. YeğİnObalı, çok sayıda yazarın klasik ve çağdaş yapıtlarını dilimize kazandırdı.

Anneme, büyükanneme ve
bu öyküdeki bütün öteki olağanüstü kadınlara

İnsan dediğin kaç zaman yaşar sonunda?
Bin gün müdür yaşadığı tek gün mü yoksa?
Bir haftacık mı? Yüzlerce yıl mı?
Kaç zaman sürer kişinin ölmesi?
Ya sonsuzluk, onun anlamı ne?

PABLO NERUDA

1

Güzeller güzeli Rosa

“Barrabás bize denizden geldi,” diye yazdı Clara adındaki çocuk, o güzel, çıtkırıldım yazısıyla. Daha o yaştan önemli konuları defterine yazmak huyundaydı. Sonradan, dilsizlik döneminde, önemsiz olayları da kaydedecekti, elli yıl sonra benim geçmişe el koymak ve kendi ürkülerimi yenmek amacıyla onun defterlerinden yararlanacağımı aklımdan bile geçirmeyerek. Barrabás eve bir Kutsal Perşembe günü geldi. Sefil bir kafesin içinde, kendi sidik ve pisliğinin kabuklarıyla kaplıydı ve gözlerinde, tümünden savunmasız olan mahpusların o perişan, umutsuz bakışı vardı. Gene de kafasının o şahane duruşuyla boyu posu onun gelecekte bir efsaneler devi olacağını haber verir gibiydi. Çocuğun defterine geçireceği olaylar konusunda hiçbir sezinti vermeyen, dingin bir güz günyüdü. Bu olaylar San Sebastián Kilisesi’ndeki öğle ayini sırasında, bütün ailenin gözleri önünde geçti. Azizlerin heykelleri yas belirtisi olarak yılda bir kez, cemaatin dindar hanımlarının depodaki bir dolaptan çıkartıp silkeledikleri mor giysilere bürünmüş durumdaydı. Mübarek azizler toplumu bu giysiler içinde, daha çok, taşımacıları gelip kaldırmasın diye bekleyen bir oda dolusu eşyayı andırırlardı. Yakılan mumlarla tütsü kokusu ve organ yumuşak iniltiler bile bu izlenimi silmekte yetersiz kalır-

dı. Başka zamanlarda verem solgunu benizleri, çoktan ölmüş birinin saçlarından örülme perukları, renkli camdan yapılmış yakut, inci ve zümrütleri, Floransalı aristokratlarınkine benzeyen şahane giysileriyle dizelenen insan-boyu aziz heykellerinin yerinde şimdi ürkünç, mosmor torbalar yükseliyordu. Yaz giysileri sayesinde görünümünü düzelen tek aziz, kilisenin koruyucu azizi olan Aziz Sebastián'dı. Çünkü Paskalya Haftası boyunca cemaatin inanmışları onun, oklarla delik deşik olan ve (adeta ayıp bir biçimde büküldüğü için) gözyaşlarıyla kana bulanmış bir eşcinseli andıran gövdesini ve Peder Restrepo'nun fırçası her zaman tazelediği (Clara'yı tikintiyle titreten) yaralarını görmekten kurtulurlardı.

Uzun bir pişmanlık ve perhiz haftasıydı bu. Bu hafta boyunca kâğıt oynanmaz, şehvete ve kişinin kendini dağıtmasına yol açabilecek türden müzik çalınmazdı. Gerçi şeytanın çatallı kuyruğu nedense Katolik tenlerini tüm ısrarıyla dürterdi, ama onlar gene de ellerinden geldiğince üzgün durmaya ve tensel zevklerden kaçınmaya dikkat ederlerdi. Perhiz sırasında yumuşak hamur işleri, ağzınıza layık sebze yemekleri, dilde dağılan tortillalar ve kent dışındaki çiftliklerden gelme, kocaman peynir tekerlekleri yenirdi. Her aile bu perhizle Peygamberin Çilesi'ni anar, Peder Restrepo'nun her zaman gözlerine soktuğu aforoz edilme korkusu yüzünden ağızlarına bir lokma bile et ya da balık sürmemeye özen gösterirlerdi. Pederin sözüne karşı çıkmayı şimdikiye dek hiç kimse göze alamamıştı. Çünkü Tanrı ona, herkesin içinde günahkârları mimlemek için kullandığı upuzun, suçlayıcı bir işaret parmağı ve duyguları alevlendirmekte birebir olan bir ses bağışlamıştı.

"İşte bağış kutusundan para çalan kişi!" diye peder, kürsüsünden bağırarak parmağını rastgele bir beyefendiden yana uzattı. Beyefendi yüzünü gizlemek için kendi-

ni, ceket yakasındaki tozu silkelemeye verdi. "İşte bu da kendini iskelelerde satışa çıkararak hayasız sürtük!" diye peder bu kez Doña Ester Trueba'yı suçladı. Romatizmadan kötürümleşmiş ve kendini Carmen'li Meryem Ana'nın hizmetine adanmış olan Doña Ester bu sözlerin anlamını tam kavrayamayarak ve de iskelelerin nerede olduğunu bilemeyerek gözlerini iri iri açtı. "Pişmanlık getirin ey günahın kulları, ey Peygamberimizin ulu özverisine layık olmayan murdar leş kargaları! Oruç tutun! Günahlarınızın bedelini ödeyin!"

Meslek ateşine kendini kaptırmış olan peder, kilise büyüklerinin öğretilerine açıkça baş kaldırmamakta güçlük çekiyordu. Çağdaşlaşma rüzgârlarına kapılmış olan bu Büyükler, inanmışların kendi kendilerini kamçılamalarına ve dikenli mintan giymelerine karşıydılar. Oysa Peder Restrepo insan ruhundaki zaafı def etmek için sıkı bir sopalamanın yararlı olduğuna candan inanırdı ve vaaz verirken diline gem vurmamasıyla ün yapmıştı. Dindarlar onu bir kiliseden ötekine izler, onun, günahkârların Cehennem'de çektikleri azapları anlatmasını tere batarak dinlerlerdi: bir sürü hünerli işkence araçlarıyla paralanmış gövdeler, o hiç sönmeyen alevler, erkeklerin seks organına diş geçiren çengeller, diş deliklerinden içeri sızan tiksiniç sürüngenler... Peder'in, cemaatinin yüreğine Tanrı korkusu salmak için vaazının dokusuna ördüğü daha nice sayısız azap ve işkence. Yeryüzündeki kutsal görevi kilisesini dolduran tembel *Creole* sürülerinin vicdanını uyarmak olan bu pederin Galiçya üslubuyla okuduğu sözlerde, Şeytan Hazretleri'nin bile en mahrem sapıklıkları sayılıp dökülürdü.

Severo del Valle, bir dinsiz ve masondu. Neylesin ki siyasal hırsları olduğundan pazar ve yortu günlerinde, herkese kendini gösterebileceği en kalabalık ayinleri atlama lüksünü kaldıramazdı. Karısı Nivea ise Tanrı'yla

aracısız alışveriş etmeyi yeğlerdi. Peder, cüppelerine karşı derin bir güvensizlik duyar, Cennet, Cehennem tanımlamalarını dinlemekten sıkılırdı. Ne var ki kocasının siyasal hırslarını o da paylaşıyor, kocası Kongre’de bir üyelik koparırsa kendisinin de, en sonunda, kadınlar için oy hakkı koparabileceğini umuyordu. Bu uğurda son on yıldır, sayısız gebeliklerinin kendini kösteklemesine izin vermeden savaşıyordu. Bu Kutsal Perşembe ayininde Peder Restrepo dile getirdiği kıyamet düşlemleriyle dinleyenleri tahammül sınırlarının sonuna değin getirmişti ve artık Nívea’nın başı dönmeye başlıyordu. Acaba gene gebe miyim, diye düşündü. Sirkeyle yıkanmaya ve öd suyuyla kazınmaya karşın, on biri hâlâ hayatta olan on beş çocuk doğurmuştu. Ne var ki artık olgunlaşma çağına eriştiğine inanması için ortada sağlam nedenler vardı, çünkü en küçük çocuğu olan kızı Clara on yaşındaydı. O şaşırtıcı doğurganlığının selleri en sonunda çekilmeye başlamış gibiydi. Şu sıradaki rahatsızlığını Peder Restrepo’nun Ferisilere ilişkin bir noktayı vurgulamak için parmağıyla onu göstermiş olmasına yorabilirdi: Ferisiler medeni nikâhla piçleri yasallaştırmaya kalkmışlar ve bu yoldan aileyi, anavatanı, özel mülkiyeti çökertmişler, kadınları erkeklere eşit sayarak, bu konuda son derece açık seçik olan Tanrı buyruğuna karşı çıkmışlardı. Çocuklarıyla birlikte Nívea ile Severo kilisede tam üç sıralık yer tutuyorlardı. Clara annesinin yanında oturmaktaydı. Peder ne zaman tensel günahların üzerinde fazlaca dursa Nívea sabırsızlanarak kızının elini sıkıyordu. Çünkü bu tür sözlerin yalnızca, kızının kendi imgeleminde, gerçeği aşan birtakım sapıklıkları daha büyük bir açıklıkla canlandırmasına yarayacağını biliyordu. Clara yaşına göre çok akıllıydı ve ailesinin anne tarafındaki bütün kadınların dizginsiz düş gücünü almıştı. Bu, onun sorduğu ve kimsenin yanıtını bilemediği sorulardan belliydi.

Kilisenin içindeki ısı yükselmişti; mumların, tütsünün ve et et üstündeki kalabalığın keskin kokusu birleşerek Nivea'nın bitkinliğini artırmaya yarıyordu. Nivea törenin hemen bitmesini istiyordu ki kendi serin evine dönüp eğreltiotlarının arasında oturabilsin ve Dadi'nın yortu günlerinde her zaman hazırladığı bademli arpa suyundan içebilsin. Dönüp çocuklarına baktı. Küçükler, pazarlık giysileri içinde yorgun ve kaskatı duruyorlardı, büyükler oturdukları yerden kımıldamaya başlamışlardı. Nivea'nın bakışları Rosa'nın üstünde eylendi, hayattaki kız evlatlarının en büyüğü. Ve Nivea her zamanki gibi gene şaşkınlığa uğradı. Kızın garip güzelliğinde annesinin bile ayırmılamadan edemediği tedirgin edici bir şeyler vardı, çünkü bu kız öteki insanlardan bambaşka bir kumaştan biçilmiş gibiydi. Doğumdan önce bile Nivea onun bu dünyalı olmadığını biliyordu, çünkü rüyalarında görmüştü onu. İşte bu yüzdendir ki çocuğun ana rahminden çıktığı sırada ebenin bir çığlık koparmasına Nivea şaşmamıştı. Doğduğu zaman Rosa bembeyaz ve düzgündü, hiç kırışksız, taşbebekler gibi. Yeşil saçları ve sarı gözleri vardı. Havva'nın günahından bu yana yeryüzünde dünyaya gelen en güzel yaratık, demişti ebe, haç çıkararak. Daha ilk banyosunda Dadi onun saçlarını papatya suyuyla yıkamış, bu da çocuğun saç rengini yumuşatmıştı. Dadi, onu yıkadıktan sonra, cildi gerginleşsin diye hep çırılçıplak güneşe yatırırdı. Kızın cildi göğsüyle koltuk altlarında saydam duruyor ve gizli kas dokularıyla damarları görünüyordu. Ne var ki Nivea'nın bir melek dünyaya getirmiş olduğuna ilişkin söylentilerin yayılmasını Dadi'nın çingene öğretisi olan önlemleri bile engellemedi. Nivea gelişiminin bundan sonraki aşamalarında kızının birkaç kusur peydahlayacağını umuyordu, ama böyle bir şey de olmadı. Tersine, şimdi on sekizinde olan Rosa hâlâ incecik ve kusursuzdu. Deniz yaratıklarını an-

dıran kıvraklığı azalmak şöyle dursun artmıştı. Teninin yer yer mavi ışılan rengiyle saçlarının yeşili gibi, ağır hareketleri ve sessizliği de görene deniz canlılarını çağırıyordu. Rosa'da balığımsı bir şey vardı (pullu bir kuyruğu olsa denizkızı olacaktı), gene de iki bacağı onu, söylence yaratıklarıyla insan arasındaki silik çizgide tutuyordu. Her şeye karşın genç kız hemen hemen normal bir yaşam sürmüştü. Nişanlıydı ve günün birinde evlenecek, o zaman güzelliğinin sorumluluğu kocasına geçecekti. Rosa başını eğince bir güneş ışını kilisenin vitraylı gotik pencerelerini delip geçti ve genç kızın yüzünü bir ışıktan aylaıyla çerçeveledi. Birkaç kişi dönüp ona baktılar ve kendi aralarında fısıldaştılar, ne var ki Rosa bundan habersiz gibiydi. Kibirle ilişkisi zaten yoktu ve o gün her zamankinden daha dalgın duruyor, kafasında, masa örtüsüne işlemek için yeni yeni hayvanlar tasarlıyordu: Yarı kuş, yarı memeli olan, yanardöner tüylerle kaplı, boyuzlu tırnaklı yaratıklar, güdük kanatları, şişman gövdeleriyle biyoloji ve aerodinamik kurallarına meydan okuyor... Rosa, nişanlısı Esteban Trueba'yı pek az düşünürdü, sevmediği için değil de unutkanlığından; hem zaten iki yıl ayrılık uzun bir zaman parçasıdır. Esteban kuzeydeki madenlerde çalışıyordu. Rosa'ya düzenli olarak mektup yazıyor, Rosa da kimi zaman bunlara karşılık veriyordu; şiir dizeleri ve parşömen kâğıdına kopya çektiği çiçek resimleri yolluyordu. Nivea'nın düzenli aralıklarla, kimseye sezdirmeden denetlediği bu mektuplaşma yoluyla Rosa, bir madencinin yaşantısındaki tehlike ve güçlükleri öğrenmişti: hiç eksilmeyen göçük korkusu, ulaşılmaz damarların peşinde koşmak, gelecekte açılacak olan şansa karşı kredi istemek ve günün birinde harika bir altın damarına rastlayarak bir gecede zenginleşip Rosa'yı elinden tuttuğu gibi pederin karşısına çıkarmanın ve böylelikle evrenin en mutlu insanı olmanın hayal-

lerini kurmak. Esteban mektuplarının sonunda hep böyle yazıyordu. Ne var ki Rosa'nın evlenmekte acelesi yoktu; vedalaşırken alıp verdikleri tek öpücüğü unutmuş gibi bir şeydi ve ısrarlı sevgilisinin gözlerinin rengini de anımsayamıyordu. Tek okuduğu kitap türü olan romantik romanlar yüzünden onu gözlerinin önünde, kalın çizmeler giymiş, teni çöl rüzgârlarıyla bronzlaşmış durumda, toprağı deşerek korsan defineleri, İnka takıları, İspanyol sikkeleri ararken canlandırıyor. Nivea istediğince maden zenginliğinin kayalarda gizli olduğunu onun kafasına sokmaya çalışsın, boşuna. Çünkü Esteban Trueba'nın yıllar yılı taş parçaları yığıp kim bilir hangi insafsız ateşlerle eriterek sonunda bir gram altın sızdırmaya çalışması, Rosa'nın aklının almayacağı bir şeydi. Bu arada genç kız nişanlısını hiç canı sıkılmadan bekliyor, üstlenmiş olduğu muazzam işten de hiç yılmıyordu: dünyanın en büyük masa örtüsünü işlemek. İşe kedi, köpek, kelebekle başlamıştı, ama çok geçmeden düş gücü gemi azıya almış ve iğnesi olanaksız yaratıklarla dolu koskoca bir rahatlık ortamı doğurmuştu. Bu yaratıklar genç kızın babasının kaygılı gözleri önünde biçimleniyordu. Severo'ya sorarsanız, kızının üstündeki gevşekliğı silkip atmasının, ayaklarıyla sınımsıkı gerçeğe basmasının ve evliliğe hazırlık olarak ev hanımlığı öğrenmesinin zamanıydı. Gel gör ki Nivea bambaşka düşünüyordu. Dünyasal istemlerle kızını sıkılamayı yeğliyordu, çünkü içindeki bir önsezi ona kızının göksel bir varlık olduğunu, bu dünyanın kaba didişmesine pek uzun dayanamayacağını söylüyordu. Bu yüzden Nivea kızını nakış iplikleriyle baş başa, rahat bırakıyor, onun işlediğı hayvanlı karabasan üstüne hiç laf söylemiyordu.

Nivea'nın korsesindeki bir balen kurtuldu ve ucu kaburgasına battı. Yüksek dantel yakası, dar kollarıyla mavi kadife elbisesinin içinde boğulacak gibi oluyordu.

Elbisenin beli öylesine sıkıydı ki Nívea kemerini çıkarınca midesi yarım saat kıvrılıp bükülür, iç organları anca yerli yerine otururdu. Nívea kadın haklarını savunan arkadaşlarıyla bu konuyu çok kereler konuşmuştu. Kadınlar elbiseleriyle saçlarını kısaltıp korse giymekten vazgeçinceye kadar, doktor da olabilseler, oy da kullanabilseler hiçbir şey değişmeyeceği, çünkü bu şeyleri yapmaya güçlerinin yetmeyeceği konusunda hepsi de görüş birliği içindeydiler. Şu var ki modadan ilk vazgeçenler arasında olmaya Nívea'nın yüreği yoktu. Şimdi o Galiçyalı sesin beynini oymaktan vazgeçtiğini Nívea fark etti. Dayanılmaz sessizliklerin uzmanı olan pederin vaaz sırasında sık sık ve son derece etkinlikle kullandığı aralardan biriydi. Tutuşmuş bakışları cemaat üyelerinin yüzlerini teker teker tarıyordu. Nívea, Clara'nın elini bıraktı ve ensesinden aşağı süzülmekte olan bir damla teri silmek için kol yeninden bir mendil çekip çıkardı. Sessizlik ağdalaşmış, kilisenin içinde zaman sanki durmuştu ama Peder Restrepo'nun dikkatini çekmek korkusundan hiç kimse ne öksürüyor ne de kıpırdanıyordu. Pederin son söylediği tümceler sütunlar arasında hâlâ yankılanmaktaydı.

İşte tam o sırada, Nívea'nın yıllar sonra bile anımsayabileceği gibi, bütün bu gerginlik ve sessizliğin orta yerinde, küçük Clara'nın sesi tüm duruluğuyla yükseldi.

“Hişşt! Peder Restrepo!.. Şu cehennem masalı eğer yalansa hepimiz boku yedik demektir, öyle değil mi, biz...”

Cizvit pederinin, başkaca işkenceleri tanımlamak için kaldırmış olduğu işaret parmağı, bir paratoner gibi başının üstünde asıldı kaldı. Kilisedekiler soluk alamaz oldular, başları önlerine düşmüş olanlar uyandı. İlk tepki Señor ve Señora del Valle'den geldi. Çocuklarının kıvıldamaya başladığını görünce içlerini panik bürümüşü. Çevrelerinden topluca kakhaha yükselmeden ya da tan-

rısal bir kıyamet kopmadan eyleme geçmesi gerektiğini Severo anlamıştı. Karısını kolundan, Clara'yı da ensesinden kavradığı gibi peşinden sürüyerek, kocaman adımlarla kiliseden dışarı çıktı. Öteki çocukları da onun peşinden davranarak kapıya doğru bir koşu kopardılar. Peder, gökten onların hepsini taşa çevirecek bir yıldırım düşmesini ayarlamaya fırsat bulamadan kaçmayı başarlarsa da kapı eşliğinde, onun öfkeli melaikeleri andıran ürkünç sesini duydular:

“Şeytan... Bu çocuğun ruhunu Şeytan ele geçirmiş!”

Peder Restrepo'nun bu sözleri aile belleğine bir doktor tanısının tüm ciddiliğiyle kazıldı. Gelecek yıllarda kim bilir kaç kez anımsayacaklardı bunu. Pederin sözlerini bir daha aklına bile getirmeyen tek kişi Clara'nın kendisi oldu. Clara bu sözleri güncesine yazdı ve de unuttu. Gel gelelim ana babası unutamıyorlardı. Gerçi şeytan çarpmasının böyle küçük bir çocuğa göre aşırı büyük bir günah olduğu görüşünde birleşiyorlardı; gene de insanların lanetinden ve Peder Restrepo'nun yobazlığından korkuyorlardı. En küçük kızlarının garip huylarına o güne dek ad takmamışlardı; bu huyları şeytanın etkisine yormaksa akıllarının ucundan bile geçmemişti. Garipliği Clara'nın bir özelliğinden ibaretti, Luis'in aksaklığı, Rosa'nın güzelliği gibi, hepsi bu. Çocuğun zihinsel gücü kimseyi rahatsız etmiyor, önemli bir kargaşalık doğurmuyordu; hemen hemen her zaman ufak tefek konularda ve mutlaka evin içinde ortaya çıkıyordu çünkü. Gerçi doğrudur, birkaç kez başlarına gelmişti: Hepsini büyük yemek salonunda, yaş ve önem sırasına göre yemeğe oturmak üzerelerken tuzluk birden, görünürde hiçbir itici güç ya da hokkabazlık olmaksızın sarsılmaya ve tabaklarla bardaklar arasında gezinmeye başladılar. O zaman Nivea en küçük kızının saçlarını çeker, bu da Clara'nın o çılgın dalgınlığından uyanıp tuzluğu gene

eski haline getirmesi için yeterli olurdu. Öteki çocuklar bir sistem oluşturmuşlardı, şöyle ki sofrada yabancı varsa, en yakında olan çocuk hemen uzanarak masada gezinen şeyi, konukların görüp şaşmasına fırsat bırakmadan tutuverirdi. Ailenin öteki bireyleri hiçbir şey söylemeden yemek yemeyi sürdürürlerdi. Ev halkı en küçük kızın, olacakları önceden haber veren biliciliğine de alışmışlardı artık. Clara depremleri önceden bildiriyordu ki o felaketler ülkesinde bu yararlı bir şeydi, çünkü onlara pahalı tabakları kaldırmak için ve geceleyin dışarı kaçmak gerekirse diye terliklerini hazır bulundurmak için fırsat veriyordu. Daha altı yaşındayken Clara, atın Luis'i sırtından silkeleyeceğini önceden bilmişti ya Luis onu dinlememiş ve bu yüzden de kalçası çıkık kalmıştı. Zamanla sol bacağı kısalmış ve Luis, altında kendi yaptığı kocaman bir dolgu olan özel bir ayakkabı giymek zorunda kalmıştı. Bu olay Nivea'yı kaygılandırmıştı, ama Dadı birçok çocuğun kuş gibi uçtuklarını, başkalarının düşlerini bildiklerini, hayaletler, ruhlarla konuştuklarını, ama masumluklarını yitirdikleri zaman bu hallerin de geçtiğini söyleyerek hanımının içine su serpmişti.

“Ergenlik çağında hiçbirinin bu halleri kalmaz,” diyordu. “Bekle, hele bir ‘işaret’ versin, bak göreceksin, nasıl o saat vazgeçecek eşyaları ordan oraya sürüp felaket habercisi olmaktan!”

Clara, Dadı'nın gözbebeği idi. Dadı onun doğumuna yardım etmişti ve tuhafliklarını gerçekten anlayan tek kişi oydu. Clara ana rahminden çıkar çıkmaz Dadı onu kucağına alıp yıkamıştı. Ve o andan bu yana, göğsü her zaman balgamla dolu olan, her zaman soluksuz kalıp morarmak tehlikesi geçiren bu çitkırıldım çocuğa karşı sonsuz ve ateşli bir sevgi duymuştu. Kaç kez onu kendi dev memelerinin sıcaklığında canlandırmak zorunda kalmıştı, çünkü astıma tek çarenin bu olduğunu, Dr.

Cuevas'ın şuruplarından çok daha kesin etki gösterdiğini biliyordu.

Sözü geçen bu Kutsal Perşembe gününde Severo del Valle salonda beş aşağı beş yukarı dolaşiyor, kızının ayın sırasında yarattığı skandalı düşündükçe içi içini yiyordu. Şu yirminci yüzyılda Şeytan çarpmasına ancak Peder Restrepo gibi bir yobazın inanabileceğini söylüyordu: şu ışık, fen, teknoloji çağında, Şeytan'ın işte en sonunda ününü yitirmiş olduğu şu zamanda... Nívea araya girerek sorunun bu olmadığını ileri sürdü. Olayın ciddiliği şurdaydı ki kızlarının yeteneklerinin haberi bu evin duvarları dışına taşar da peder durumu soruşturmaya başlarsa bütün komşular duyacaklardı.

“Herkes onu görmek için kuyruğa girer artık, yaratık falanmış gibi,” diyordu Nívea.

Severo, “Liberal Parti'nin de çekeceği var, demektir,” diye ekledi, ailesinde şeytanlı bir çocuk bulunmasının kendi politik geleceğine vereceği zarar ziyanı hesaplayarak.

Tam o sırada, şıpidik terlikleri, kat kat fırfırlı, kolalı, hışır hışır jüponuyla Dadı içeri girerek avluda bir sürü adamın bir arabadan yere bir ölü indirmekte olduklarını bildirdi. Gerçekten de öyleydi. Dışarıya, birinci avluyu duvardan duvara kaplayan dört atlı bir araba gelmiş, kamelyaları çiğneyerek o güzelim, parlak parkeleri gübreyle bulamıştı. Havada bir toz bulutu uçuyor, atlar eşiniyor, kör inanlara kapılmış adamlar nazar ve laneti savuşturmak amacıyla baş, el kol sallıyorlardı. Marcos dayının naaşıyla tüm eşyasını teslim etmeye gelmişlerdi. Curcunayı siyah fraklar giymiş, ağzından bal damlayan bir adam yönetiyordu; başına büyük gelen bir de siyah şapkası vardı. Durumun ayrıntılarını açıklayan ağırbaşlı bir demeç vermeye girişti, ama Nívea, en sevdiği kardeşinin naaşını içeren tozlu tabutun üstüne atılarak bu demeci

hoyratça kesintiye uğrattı. Adamlara, kardeşini gözleriyle görebilmesi için tabutun kapağını açsınlar diye haykırıyordu. Marcos'u daha önce bir kez daha gömmüştü; bu da onun, bu kezki ölüm sahici mi, değil mi diye kuşkuya kapılmakta kendini niçin haklı gördüğünü açıklar. Onun haykırışı üstüne evdeki hizmetçilerle birlikte çocukları da avluya akın ettiler. Yas yaygaralarının arasında dayıların adının yankılandığını duyan çocuklar var hızlarıyla koşup geliyorlardı.

Dayısı Marcos'u son gördüğünden bu yana iki yıl geçmişti, ama Clara onu çok iyi anımsıyordu. Çocukluktan arta kalan tüm imgelerin arasında en açık seçik olanı oydu. Onu tanımlamak için Clara'nın salondaki resme danışmasının hiç gereği yoktu. Bu resim Marcos dayıyı bir kâşif kılığında, eski moda çiftesine dayanmış, ayağını da bir Malezya kaplanının boynuna basmış durumda gösteriyordu: tıpkı kilisenin ana sunağında, boyalı bulutlar ve solgun benizli melekler arasında, bir ayağını yenik düşmüş şeytana basmış olarak gösterilen Meriem Ana'nın duruşu. Clara gözlerini şöyle bir yumdu mu dayısını şıp diye görürdü: açık havanın etkisiyle yıpranmış, zayıf, korsan bıyığının arasından gözükken o tuhaf, köpekbalgımsı gülümseyişiyle... Marcos dayının şimdi avlunun orta yerinde uzanmış duran şu uzun, kara kutunun içinde yatması olanaksızdı.

Marcos dayı, ablası Nívea'yı ne zaman görmeye gelse aylarca kalarak kızılı erkekli yeğenlerini, hele Clara'yı sevince boğar, ev düzeninin keskin çizgilerini belirsizleştiren bir fırtına koparırdı. Sandık ve bavullar, formelدهidli kavanozlarda duran ölmüş hayvanlar, Hint mızrakları ve gemici çıkınları evin içine yığın yığın yayılırdı. Evin her köşesinde insanların ayağı Marcos dayının araç gereçlerine takılır, en ücra köşelerde hiç bilinmedik kırk türlü hayvana rastlanırdı ki buncağızların uzak uzak ül-

kelerden, sırf Dadi'nın öfkeli süpürgesinin sapına kurban gitmek için gelmiş olduğunu sanırdınız. Severo'ya sorarsanız Marcos dayının tutumları tam yamyamlara göreydi. Marcos dayı bütün geceyi salonda anlaşılmaz devinimler yaparak geçirirdi ki bunların, zihnin beden üstündeki denetimini kusursuzlaştırarak sindirimi düzeltmeye yarayan egzersizler olduğu sonradan anlaşılırmıştı. Marcos dayı mutfakta sihya denemeleri yaparak evin içini kekre dumanlarla doldurur, diplerine yapışıp bir türlü çıkmayan bulamaçlar yüzünden kap kacağı mahvederdi. Ev halkı uyumaya çalışadursun o, bavullarını sofalarda sürükler, ilkel müzik aletleriyle garip, tiz sesler çıkartır, Amazon lehçesiyle konuşan papağanına İspanyolca öğretirdi. Gündüzleriye sofadaki iki sütun arasına germiş olduğu bir hamakta uyurdu. Üstünde yalnızca bir apış örtüsü bulunurdu ki bu Severo'nun tepesini attırmasına karşın Nívea'nın hoşgörüsünü kazanmıştı çünkü Marcos, Nasıralı İsa'nın da bu kılıkta vaaz vermiş olduğuna onu inandırmıştı. Marcos dayının, gezilerinin birinden sonra evlerine ilk gelişini Clara, o zaman minicik bir çocuk olmakla birlikte çok iyi anımsıyordu. Marcos dayı temelli kalmaya niyetliymiş gibi yerleşmişti eve. Bir süre sonra, ev sahibesinin piyano çaldığı hanım toplantılarına katılmaktan, iskambil oynamaktan ve Severo del Valle'nin hukuk bürosunda yazmanlığa başlayarak durulup oturması için hısım akrabasının yaptığı baskılardan sıkılarak bir laterna almış, kendini sokaklara vurmuştu. Böylelikle bir yandan ahaliyi eğlendirirken öbür yandan da uzaktan kuzeni olan Antonieta'yı baştan çıkartabileceğini umuyordu. Laterna, dört tekerlek üstüne oturtulmuş paslı bir kutudan ibaretti, ama Marcos üstüne denizci usulü bir boya geçmiş, bir de yalancıkta gemi bacası dikmişti. Böylece laterna kömür sobalarına benzeyip çıkmıştı. Ya bir asker marşı ya da bir vals çalıyordu.

Arada da, kendi şivesini yitirmemekle birlikte biraz İspanyolca öğrenebilmiş olan papağan tiz çığlıklarıyla kalabalığı çekiyordu. Papağan aynı zamanda gagasıyla bir kuttudan kâğıt parçaları çekerek isteyenin –sözümona– falına bakıyordu. Bu küçük, pembe, yeşil, mavi renkli kâğıt parçacıkları öyle zekice hazırlanmıştı ki her zaman, çekenin en gizli isteklerini dile getirmeyi başarıyordu. Falın yanı sıra çocukları oyalamak için talaş dolu küçük toplar ve iktidarsızlığa iyi geldiği varsayılan özel bir toz da vardı ki Marcos bunu, bu derde düşmüş olanlara usul sesle fısıldayarak satıyordu. Laterna düşüncesi, daha geleneksel yöntemlerin suya düşmesi üzerine, kuzen Antonieta'nın kalbini kazanmak uğrunda atılmış son bir gözükara adımıydı. Marcos, aklıbaşında hiçbir kadının laterna serenatı karşısında kayıtsız kalamayacağını sanıyordu. Bir ikindi üzeri Antonieta'nın penceresi dibinde durdu ve tam onun kız arkadaşlarıyla çay içtiği sırada, ilkin asker marşını sonra da valsini çaldı. Antonieta çalgının kendisi için olduğunu, papağan onu tüm adlarıyla çağırana kadar ayırmasamı; ancak o zaman pencereye çıktı. Tepkisi, hayranının umduğu gibi olmadı. Arkadaşları bu haberi kentin bütün salonlarına yaymayı üzerlerine aldılar ve ertesi gün ahali kentin o yöresindeki sokaklara doluştu. Severo del Valle'nin kayınbiraderinin uyuz bir papağanla laterna çalarak küçük talaştan toplar sattığını görmeyi ve en iyi ailelerde bile utanç vesileleri bulunabileceğini kanıtlanmanın katıksız tadını tatmayı umuyorlardı. Aile onuruna sürülen bu leke üstüne Marcos laterna çalmaktan vazgeçmek ve kuzen Antonieta'nın gönlünü kazanmak için daha az göze batan yollara başvurmak zorunda kaldıysa da emelinden caymadı. Her neyse, başarıya da ulaşamadı, çünkü sözü geçen genç hanım kaşla göz arasında kendinden yirmi yaş büyük bir diplomatla evleniverdi. Kocası onu, adını kimsenin anımsayamadığı, zihinlerde yalnızca

kara derileri, muzları ve palmiye ağaçlarını çağrıştıran bir tropik ülkesine götürdü de orada Antonieta on yedinci yılının baharını asker marşı ve valsle cehennem eden talibinin anısının etkisinden sıyrılmayı becerebildi. Marcos deseniz iki üç gün süren derin bir bunalıma daldı, sonra da ömür boyu evlenmeyeceğini ve bir geziye çıkıp dünyanın çevresini dolaşacağını ilan etti. Laternasını kör bir adama sattı, papağanını da Clara'ya bıraktı. Gel gör ki Dadı papağanı gizlice hintyağı içirerek zehirledi; çünkü kuşun şehvetli bakışlarına, pirelerine ve fal kâğıtlarının, talaş topların, cinsel güç veren tozların çığırkanlığını yapan, haşın, bet sesine kimse dayanamıyordu.

Bu, Marcos'un en uzun gezisi olmuştu. Geziden bir yığın koskocaman kasayla döndü ve bunlar kış geçene kadar en dış avluda, tavuk kümesiyle odunluğun arasında tepeleme yığılıp bekledi. İlbaharın ilk belirtisiyle birlikte Marcos kasaları bayram yerine taşıttı. Burası ahalinin Bağımsızlık Bayramı'nda, Prusyalılardan öğrendikleri kaz adımlarıyla geçit resmi yapan askerleri seyre geldiği çok büyük bir parktı. Kasalar açılınca içlerinden tahta, metal ve boyalı kumaş parçaları çıktı. Marcos bunları İngilizce yazılmış bir broşüre göre bir araya getirmeyi iki haftada başardı. İngilizceyi yılmaz düş gücü ve küçük bir sözlüğün yardımıyla söküyordu. Çatılıp bitince bu yapının taş devri boyutlarında bir kuş olduğu ortaya çıktı; yüzü öfkeli bir kartalın yüzüydü; oynayabilen kanatları ve sırtında bir pervane vardı. Yer yerinden oynadı. Oligarşinin aileleri laternayı hepten unuttular, Marcos o mevsimin yıldızı olup çıktı. İnsanlar ulu kuşu görebilmek amacıyla pazar gezileri düzenliyorlardı. Hatıra resmi çeken şipşak fotoğrafçılarla hatıralık ıvır zıvır satıcıları birer servet vurdular. Gene de halkın ilgisi çarçabuk söndü. Ne var ki şimdi Marcos havalar düzelir düzelmez kuşuna binip havalanacağını ve sıra dağları uçarak aşacağını bildirdi.

Havadis yayıldı ve yılın en çok konuşulan konusu oldu. Derme çatma kuş karnını toprağa dayamış yatıyordu; hantal ve hareketsiz, Amerika'da üretilmeye başlanan o yeni icat uçaklardan çok, yaralı bir ördeği andırıyordu. Görünüşünde, karlı dağ tepelerinden aşmak şöyle dursun, yerinden bile kıpırdayabileceğini gösterir hiçbir belirti yoktu. Gazetecilerle meraklılar kuşu görebilmek için akın akın geliyorlardı. Üstüne yağın sorular çığının karşısında Marcos o yüzünden hiç silinmeyen gülüşüyle gülümseyerek gazetecilere poz veriyor, tasarımını nasıl gerçekleştireceği konusunda en ufak bir teknik ya da bilimsel açıklamada bulunmuyordu. Manzarayı görebilmek uğruna dolay köy ve kasabalardan gelenler vardı. Kırk yıl sonra, dayısının göremeden öldüğü yeğen çocuğu Nicolás, soyunun erkeklerinin içinde her zaman yaşayan bu uçuş sevdasını yeniden alevlendirecekti. Yalnız Nicolás bunu parasal amaçlarla yapacak, üstüne kolalı içkilerin reklamı yazılmış, sıcak havayla doldurulmuş kocaman, sucuk biçimi bir balon düşünecekti. Oysa Marcos tasarımını ilan ettiği zaman kuşunun pratik bir amaçla kullanılabileceği kimsenin aklına gelmemişti. Kararlaştırılan günün sabahında hava bulutluydu, ama öyle çok seyirci birikmişti ki Marcos onları düş kırıklığına uğratmak istemedi. Dediği yere tam saatinde geldi; ağır kurşuni bulutlarla her an biraz daha kararın gökyüzüne başını kaldırıp bakmadı bile. Şaşkınlık içindeki kalabalık tüm dolay sokakları doldurmuş, evlerin damlarıyla balkonlarına tünemiş, parka üşüşmüşlerdi. Hiçbir politik toplantı böylesine çok sayıda insan çeke-meyecekti, ta ki yarım yüzyıl sonra, ilk Marksist aday, tam anlamıyla demokratik yollardan Başkan olmaya kalkışınca kadar. Clara bu bayramı ömrü oldukça anımsayacaktı. Herkes en yeni baharlık giysilerini giyerek mevsimin resmî başlangıç tarihini ileriye almıştı: erkekler

beyaz keten takımları ve kadınlar o yıl pek gözde olan İtalyan hasır şapkalılarıyla. Küme küme ilkokul çocukları başlarında öğretmenleriyle geçit yapıyorlardı. Ellerinde, günün kahramanına verilmek üzere çiçekler vardı. Marcos onların sunduğu buketleri alırken, en iyisi çiçeklerine şimdilik sahip olarak kuşun düşmesini beklesinler de buketleri doğrudan cenazeye getirsinler diye latifeler yapıyordu. Yanında tütsü taşıyan iki yamağıyla piskoposun kendisi, çağrılmamış olmasına karşın kuşu kutsamaya geldi. Polis bandosu herkesin hoşuna giden neşeli, özentisiz havalar çalıyordu. Elleri mızraklı, at üstünde polisler kalabalığı parkın merkezinden uzak tutmakta güçlük çekmekteydiler. Burada, bir makine işçisinin tulumunu, kocaman bir yarışçı gözlüğü ve bir kâşif şapkası giymiş olarak Marcos beklemekteydi. Yanında bunlara ek olarak bir pusula, bir teleskop ve bir sürü acayip haritalar vardı ki bunları Leonardo da Vinci'nin çeşitli varsayımlarıyla İnkalar'ın kutup bilgilerine dayanarak kendisi çizmişti. İkinci denemede, tüm mantık kurallarını çiğneyerek kuş, kazasız belasız hem de kendince bir zerafetle, omurgasının gıcırtiları ve motorunun harıltısı arasında havalandı. Seyircilerin alkışları, ısıkları, sallanan mendiller, trampet sesleri ve kutsal su serpintileriyle uğurlanarak kanat çırpa çırpa yükseldi ve bulutların arasına dalarak görünmez oldu. Yeryüzünde yalnızca şaşkın kalabalığın yorumları kaldı, bir de mucizeye akla yatkın bir açıklama yakıştırmaya çalışan bir uzmanlar sürüsü. Dayısı görünmez olduktan çok sonra Clara gözlerini hâlâ gökyüzünden ayırmamıştı. On dakika sonra onu görür gibi olduysa da bu göçmen bir kırlangıçtan başka bir şey değildi. Ülkedeki ilk uçak havalanışının sevinçli coşkusu üç gün sonra sönmeye başladı ve bu olayı hiç kimse düşünmez oldu, gökyüzünü hâlâ süzüp duran Clara dışında.

Isabel Allende, Ruhlar Evi'nden bu yana her yazdığı tüm dünyada ilgiyle okunan bir yazar; Latin edebiyatının önde gelen isimlerinden biri.

Şili'nin seçimle işbaşına gelen, askerî bir darbeye devriliş öldürülen Marksist başkanı Salvador Allende'nin son saatleri nasıl geçti? Nobel ödüllü büyük şair Pablo Neruda'nın cenaze töreni, faşist diktatör Pinochet'nin onca baskısına karşın, nasıl bir gösteriye dönüştü? Clara del Valle neden dokuz yıl konuşmadı ve öldüğü zaman nasıl oldu da annesinin kesik başıyla birlikte gömüldü? Bunlar, Isabel Allende'nin bu romanında yer verdiği ilginç olaylardan bazıları. Allende, *Ruhlar Evi* adlı bu ilk romanında, bir ailenin üç kuşağını, yetmiş yıllık bir süreç içinde, Márquez'e yaklaşan bir ustalikle dile getiriyor. Romanda, yaşayan kişilerle geçmişin ruhları iç içe. Latin Amerika edebiyatının büyüklü gerçekçilik geleneği, bu romanda da bütün görkemiyle hüküm sürüyor. Sınırsız bir hayal gücü ve anlatım ustalığı, Isabel Allende'yi çağımızın en başarılı romancılarından biri yapıyor.

Kapak resmi: PAUL KLEE

ISBN 978-975-510-216-0

9 789735 102160